

DOI: 10.7251/GFP16151G

UDC: 327.7:341.1/8

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
18. maj 2016.*Datum prihvatanja rada:*
1. jun 2016.

Mirno rješavanje međudržavnih sporova – određeni aspekti upotrebe diplomatskih i pravnih sredstava

Rezime: Razvoj međudržavnih odnosa može dovesti do toga da države imaju različite stavove u pogledu nekog konkretnog pitanja. Ova razlika u stavovima u nekim situacijama poprima karakter spora, koji može biti političke ili pravne prirode. Obaveza država je da sporove između sebe rješavaju mirnim putem, što znači da moraju preduzeti mjere za prevazilaženje spora, pri čemu je upotreba nasilnih sredstava zabranjena pozitivnim pravilima međunarodnog prava. Međunarodno pravo i diplomatija su razvili više instrumenata putem kojih je moguće voditi mirno rješavanje sporova. Ovi instrumenti se dijele na diplomatska sredstva i sudska sredstva. U praksi je prisutna upotreba različitih sredstava, a nije rijetka pojava da se radi rješavanja jednog spora sukcesivno ili paralelno koristi više sredstava. Cilj ovog rada je da pokuša da ocijeni da li se prema važećim međunarodnim pravilima preferira upotreba određene vrste sredstava. Rad je zaključio da je dominirajući princip mirnog rješavanja sporova princip konsenzualizma prema kome se strane moraju, bilo *ex ante* ili *ex post*, usaglasiti da primjene određeno sredstvo ili sredstva da bi riješile konkretni spor mirnim putem. U radu je konstatovano da, usljed odlučujućeg značaja principa konsenzualizma, nije jednostavno unaprijed determinisati koje sredstvo mirnog rješavanja sporova će biti primijenjeno. Određeni stepen preciznosti postoji samo onda kada su strane unaprijed uslagasile da će određenu vrstu sporova rješavati na određeni način.

Opservacije iznesene u radu se baziraju na analizi slučajeva iz prakse i pregledu literature o razmatranoj problematici.

Ključne riječi: Međunarodno javno pravo, mirno rješavanje sporova, pregovori, Međunarodni sud pravde, arbitraža.

*Doc. dr***Duško Glodić**

*Docent, Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet Apeiron Banja Luka, Rukovodilac programa, Regionalna škola javne uprave (ReSPA)
dusko.glodic@icloud.com*

UVOD

Mirno rješavanje sporova je međunarodnopravno zasnovana obaveza država. Međunarodni odnosi mogu dovesti svoje aktere, prije svega države, u stanje kada postoji različito shvatanje određenih činjenica ili pravnih odnosa što može biti okarakterisano kao postojanje spora. Zavisno od karaktera pitanja u pogledu kojeg države imaju različito ili suprotstavljeno mišljenje, u teoriji se govori o dvjema grupama sporova: političkim i pravnim. Bez obzira na njihovo kvalifikovanje,

savremeno međunarodno pravo zabranjuje upotrebu sile, izuzev u izričito predviđenim okolnostima, u vođenju međunarodnih odnosa, pa tako i u rješavanju sporova.

Države, kao primarni akteri međunarodnih odnosa, moraju primjenjivati predviđene metode rješavanja sporova koji se generalno dijele u dvije grupe – diplomatska sredstva i pravna sredstva.¹ Izbor konkretnog metoda rješavanja sporove, diplomatskog ili pravnog karaktera, zavisi od konkretnih okolnosti kojima se rukovode države u sporu. Ovaj rad, ipak, pokušava da identifikuje da li se u međunarodnoj praksi mogu uočiti oni faktori i načela koja bitno opredjeljuju optiranje za jednu, odnosno drugu grupu metoda koje su na raspolaganju državama. Osim prethodnog, cilj ovog rada je da ispita da li međunarodno pravo zahtijeva od država da sredstva za rješavanje sporova koriste određenim redosljedom ili je upotreba istih sasvim slobodna i zavisna od konkretnih okolnosti koje se tiču samog spora.

U tom smislu, rad, na prvom mjestu ukazuje na značaj mirnog rješavanja sporova i mjesto koje taj princip zauzima u savremenom međunarodnom pravu. Drugo, ukazuje se na potrebu izbora adekvatnog sredstva za rješavanje sporova. Treće, rad pokazuje da direktni pregovori predstavljaju bazno sredstvo rješavanja sporova, da bi na četvrtom mjestu razmatrao da li prelazak sa diplomatskih na pravna sredstva predstavlja politički izbor ili pravnu nužnost. Peto, rad ukazuje da se diplomatska sredstva sa pravnim mogu koristiti kako paralelno, tako i sukcesivno. Na kraju rad izvodi određene zaključke sa ciljem da ponudi odgovor na postavljeno pitanje. Rad se bazira na analizi primjera iz međunarodne prakse i stručne i naučne literature o razmatranoj problematici.

MIRNO RJEŠAVANJE SPORA U SAVREMENOM MEĐUNARODNOM PRAVU

U ovom radu se nećemo baviti detaljnijim određivanjem pojma spora. Često citiranu definiciju spora je dao Stalni sud međunarodne pravde utvrdivši „Spor je neslaganje u odnosu na pravno ili činjenično pitanje, sukob pravnih pogleda ili interesa dvaju lica“² koju smatramo adekvatnom polaznom tačkom za ovaj rad. S druge strane, međudržavni spor nastaje u određenom političkom ambijentu i potrebno je da postoji volja i spremnost relevantnih političkih krugova da određeno stanje okvalifikuju kao spor.³ Dakle, svaka situacija u kojoj države imaju različite stavove u pogledu nekog konkretnog pitanja ne mora nužno da se smatra sporom. Potrebno je da relevantni organi država stanje u pitanju okvalifikuju kao spor.

Teorija pokušava da sporove u domenu međudržavnih odnosa podijeli u dvije kategorije – pravne i političke. Međutim, ovo razlikovanje je u velikoj mjeri teorijske prirode jer način na koji se spor u praksi manifestuje često može predstavljati preklapanje kako pravnih, tako i političkih elemenata.⁴

¹ Kreća, M. (2010). Međunarodno javno pravo, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 672; Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). Droit international public, Paris: LGDJ, p. 921.

² Permanent Court of International Justice, The Mavrommatis Palestine Concessions, Series A, No. 2, 30 August 1924, p. 11.

³ Rodriguez Pineda, A.C. (21/2015). Recourse to International Dispute Settlement Mechanisms, including Recent International Court of Justice Decisions. ILSA Journal of International & Comparative Law, 2(21), p. 386.

⁴ Vidi šire: Kreća, M. (2010). Op.cit., str. 673.

Rješavanje sporova mirnim putem prevazilazi interese strana u sporu. Primjena miroljubivih sredstava je od opšteg značaja jer je problematika rješavanja sporova mirnim putem usko povezana sa potrebom očuvanja međunarodnog mira i bezbjednosti.⁵ Zbog toga je princip mirnog rješavanja sporova jedan od vladajućih u domenu regulisanja međudržavnih odnosa.

Problematika mirnog rješavanja sporova nije nova u međunarodnom pravu. Sistemski pristup ovoj materiji se kristališe posebno od kraja XIX vijeka. Ključnu fazu u ovom procesu su predstavljale Haške konferencije i uspostavljanje Stalnog arbitražnog tribunala.⁶ U XX vijeku se dalje unapređuju mehanizmi rješavanja sporova, a Povelja Ujedinjenih nacija mirnom rješavanju sporova daje veliki značaj jer isto uvrštava u uvodne odredbe. Tako u članu 2(3) predviđa da svi članovi Organizacije, a s obzirom na kogentnu prirodu ove odredbe, mogli bismo ovo protumačiti da obavezuje sve države, moraju sporove rješavati mirnim sredstvima tako da međunarodni mir, bezbjednost i pravda ne budu povrijeđeni.⁷ Ipak, pojedini autori upozoravaju da primarni cilj Organizacije ujedinjenih nacija nije rješavanje sporova. Primarni cilj je povezan sa miroljubivom prirodom svjetske organizacije, a to je održavanje mira i međunarodne bezbjednosti. Rješavanje sporova, naime, ima karakter posebnog instrumenta.⁸

Princip mirnog rješavanja sporova je ponovljen i u Deklaraciji o principima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i saradnji između država kojom se naglašava dužnost država da nastave napore u postizanju mirnog rješenja sporova iako se upotreba nekih od sredstava mirnog rješavanja pokazal kao neuspješna.⁹ Međunarodni sud pravde je ovu obavezu posmatrao kao običajno pravilo i svrstao ga među osnovna pravila koja uređuju savremeni međunarodni poredak.¹⁰

IZBOR ADEKVATNIH SREDSTAVA ZA MIRNO RJEŠAVANJE SPOROVA – DIPLOMATSKA I PRAVNA SREDSTVA

Iz prethodnih pasusa se vidi da je obaveza država da spor riješe mirnim puutem, da koriste raspoloživa sredstva koja je ustanovila međunarodna praksa i definisalo međunarodno pravo, ali one nemaju obavezu da postignu rješenje pod bilo kojim uslovima. Sloboda izbora sredstva za rješavanje spora je jedna od karakteristika međunarodnog sistema pri čemu ne postoji pravilo koje na jedinstven i autoritaran način određuje kako se spor

⁵ Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, p. 703.

⁶ Vidi šire: Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press, pp. 280-282.

⁷ Povelja UN, Član 33. Povelje navodi moguća sredstva mirnog rješavanja sporova: pregovori, anketne komisije, posredovanje, koncilijacija, sudski postupci, pribjegavenj regionalnim ustanovama i sporazumima i druga sredstva mirnog rješavanja prema izboru stranu. Dostupno na: <http://www.un.org/en/sections/un-charter/un-charter-full-text/index.html>, 07.05.2016.

⁸ Diez de Velasco Vallejo, M. (2002). *Les organisations internationales*. Paris: Economica, pp. 214-215.

⁹ UN General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly 2625(XXV) – Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, A/RES/25/2625, 24.10.1970.

¹⁰ Case Concerning Military and Pramilitary Activities in and agiants Nicaragua, Merits (Nicaragua v. USA), ICJ Reports 1986, para, 290.

mora riješiti i pred koje organe se isti mora iznijeti na razmatranje i odlučivanje. Međunarodna instanca koja bi imala sveopštu i obavezujuću nadležnost, u smislu rješavanja sporova, ne postoji prema aktuelnom stanju međunarodnih normi.¹¹

Kada je riječ o izboru sredstva za mirno rješavanje sporova, međunarodno pravo ne preferira nijedno od njih. Cilj međunarodnog prava jeste da svojim normativnim okvirom jasno uspostavi obavezu mirnog rješavanja sporova, ali i da istovremeno ostavi slobodu državama da izaberu ono sredstvo za koje smatraju da će ih najefikasnije dovesti do cilja. Ipak, pojedini autori, iako priznaju izostanak favorizovanja pojedinog sredstva mirnog rješavanja sporova, ističu Deklaraciju iz Manile iz 1982. godine u kojoj, pored reafirmacije slobode izbora sredstva, naglašeno da direktni pregovori između strana u sporu predstavljaju „fleksibilno i efektivno sredstvo mirnog rješavanja njihovih sporova. Kada one odluče da izaberu da koriste direktne pregovore, države treba da smisleno pregovaraju, sa ciljem da dosegnu što skorije rješenje prihvatljivo stranama. Države treba da budu takođe spremne da traže rješavanje svojih sporova i drugim sredstvima.“¹²

Prema navedenom citatu vidi se da Deklaracija iz Manile, na neki način, stimuliše države da pristupaju direktnim pregovorima. Pri tome, ovo treba, s jedne strane, shvatiti kao preporuku koja je vjerovatno bazirana na iskustvu iz prakse da su direktni pregovori najjednostavniji način rješavanja sporova koji može dovesti do prihvatljivog rješenja. S druge strane, države treba da koriste i druga sredstva rješavanja sporova ukoliko rješenje ne bude postignuto u direktnim pregovorima. Države su, u načelu, slobodne da izaberu koje će sredstvo mirnog rješavanja sporova upotrijebiti, ukoliko ne postoji neki specijalni sporazum između njih.¹³

Sada je potrebno razmotriti razlike i prednosti koje nude diplomatska, odnosno pravna sredstva rješavanja sporova. S jedne strane, diplomatska sredstva karakteriše da države u sporu samostalno ili posredstvom trećih nastoje da postignu zadovoljavajuće rješenje upotrebom diplomatskih instrumenata: direktnih pregovora, posredovanja, dobrih usluga, koncilijacije i anketne komisije. S druge strane, korišćenje pravnih mehanizama – arbitražnih postupaka i postupaka pred međunarodnim sudovima, podrazumijeva uključivanje trećeg entiteta koji je nezavisan od strana i čije rješenje spora je obavezujuće za strane.¹⁴

Literatura je na stanovištu da se inherentna prednost diplomatskih sredstava, a posebno pregovora, u odnosu na pravna sredstva, ogleda u fleksibilnosti ovih instrumenata.¹⁵ Takođe, treba istaći da je opšteprihvaćeno stanovište da prilikom upotrebe diplomatskih

¹¹ Cassese, A. (2005). Op.cit., p. 283.

¹² Kohen, M.G. (2013). Interaction between Diplomatic and Judicial Means at the Initiation of Proceedings. (J. Viñuales, M. G. Kohen, L. Boisson de Chazournes, eds.) Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement, Leiden: Brill, p. 13; UN General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly - Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes A/RES/37/10, 15.11.1982.

¹³ Brownlie, I. (2001). Op.cit., p. 703.

¹⁴ Shaw, M. (2003). International Law. Cambridge: Cambridge University Press, p. 914; Peters, A. (2003). International Dispute Settlement: A Network of Cooperational Duties. European Journal of International Law, 1(14), p. 4; Cassese, A. (2005). Op.cit., p. 279.

¹⁵ Rodriguez Pineda, A.C. (21/2015). Op.cit., p. 386.

sredstava za rješavanje sporova, države, kao strane u sporu, po pravilu, postupaju u skladu sa načelom suverene jednakosti, što je posebno prisutno ukoliko se spor rješava primjenom konsultacija strana u sporu, odnosno neposrednih pregovora.¹⁶ Ipak, realitet međunarodnih odnosa nas čini svjesnim da kada je riječ o primjeni diplomatskih sredstava za rješavanje sporova, jedan od bitnih faktora je i stvarni uticaj država koji imaju u međunarodnim odnosima tako određujući diplomatski kapacitet sa kojim nastupaju i onda kada nastoje da određeni spor riješe mirnim putem.¹⁷

Teorija međunarodnog prava, pored toga što ističe određene pogodnosti i prednosti koje sa sobom nose direktni pregovori, ukazuje i na određene nedostatke ovog sredstva. Prije svega, pregovori ne omogućavaju puno i detaljno ispitivanje okolnosti i činjenica relevantnih za spor, kako bi to bilo učinjeno u arbitražnom ili sudskom postupku. S druge strane, pregovori, budući da se odvijaju u političkoj i diplomatskoj sferi, mogu biti područje manifestacije političke moći država posebno u okolnostima kada su neke vojno, politički i ekonomski slabije ili čak zavisne od druge strane u sporu.¹⁸

Praksa međunarodnih odnosa se kroz vijekove iskristalisala na takav način da se rješavanje sporova diplomatskim ili pravnim sredstvima, ustalilo kao uobičajen pristup. I u onim vremenima kada je pristupanje upotrebi sile moglo da se smatra opravdanim i legalnim ukoliko postoji validna *causa belli*, diplomatska sredstva su se koristila u manje ili više dobroj vjeri. U suštini, razlikovanje diplomatskih i pravnih sredstava je moguće formalno ustanoviti zavisno od vrste postupka u kojima se spor rješava kao i zavisno od karaktera odluke ili završnog akta kojim se postupak rješavanja spora okončava. Ipak, kada je riječ i o primjeni diplomatskih sredstava, ne bi bila pravilna konstatacija da se ona koriste izvan bilo kojeg pravnog okvira. I za njihovu upotrebu potrebno je poštovati određena načela međunarodnog prava i u određenim slučajevima i konkretne norme (posebno ako se spor rješava putem konsultacija strana ugovornica, to se obavlja u skladu sa odredbama ugovora u pitanju).¹⁹

DIREKTNI PREGOVORI KAO BAZNO SREDSTVO RJEŠAVANJA SPOROVA

Ukoliko direktne diplomatske pregovore strana u sporu, koje se u međunarodnim ugovorima nazivaju konsultacije za rješavanje spora u pogledu tumačenja i primjene nekog međunarodnog ugovora, posmatramo kao osnovno diplomatsko sredstvo, onda bi pregovori mogli da posluže kao polazna tačka za određivanje obaveza država u pogledu upotrebe sredstava za mirno rješavanje sporova.

U vezi sa prethodnim, a s obzirom da su pregovori osnovno diplomatsko sredstvo za rješavanje sporova²⁰, pojedini autori zastupaju stav da pokretanje pregovora u dobroj vjeri sa ciljem rješavanja postojećeg spora predstavlja minimalan korak koji može predu-

¹⁶ Kreća, M. (2010). Op.cit., str. 674.

¹⁷ Reed, L. (2013). Observations on the Relationship between Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement. (J. Viñuales, M. G. Kohen, L. Boisson de Chazournes, eds.) Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement, Leiden: Brill, p. 291.

¹⁸ Cassese, A. (2005). Op.cit., p. 279.

¹⁹ Reed, L. (2013). Op.cit., pp. 292-293.

²⁰ Cassese, A. (2005). Op.cit., p. 279.

zeti neka država u vezi sa realizovanjem njene obaveze da sporove rješava mirnim putem. Obaveza da se pokrenu pregovori je običajne prirode i nije potrebno da to bude predviđeno u nekom međunarodnom instrumentu. Međutim, nije dovoljno da se pregovori, kao takvi samo pokrenu i manje-više aktivno vode, neophodno je, da bi se na ovu obavezu adekvatno odgovorilo, da se pregovori vode *bona fide*. Dakle, potrebna volja države da spor riješi putem pregovora je kvalifikovana postojanjem dobre vjere u tom smislu, što predstavlja polaznu tačku za rješavanje spora.²¹

Volja da se vode pregovori u dobroj vjeri sa ciljem rješavanja spora se mora manifestovati kontinuirano da bi se obaveza vođenja pregovora sa ciljem rješavanja spora ostvarivala. Ipak, ova obaveza je obligacija sredstva jer ne postoji obaveza da se spor riješi putem pregovora i provođenje ove obaveze se ne realizuje postizanjem ovog cilja. Neuspjeh pregovora trebalo bi da vodi, ako države u sporu poštuju međunarodno pravo, pokretanju nekog drugog raspoloživog sredstva o čijoj upotrebi se one dogovore.²² Nadalje, inherentna prednost direktnih pregovora jeste da strane samostalno i neposredno, diplomatskim putem, nastoje da usaglasе stavove u pogledu pitanja koje je predmet spora. U tom smislu, pregovori, jer se načelno vode u skladu sa konsenzualizmom, treba da rezultuju u obostrano prihvatljivom ishodu, tzv. *win – win* situacija u kojoj su obje strane relativni dobitnici.²³

PRELAZAK SA DIPLOMATSKIH NA PRAVNA SREDSTVA – PRAVNA NUŽNOST ILI POLITIČKI IZBOR

Da bi ovaj rad bio upotpunjen, potrebno je identifikovati razloge zbog kojih strane u sporu, bilo zajedno ili samo jedna od njih, pokreću sudska sredstva za rješavanje sporova iako su već u upotrebi diplomatska sredstva.

Najjednostavniji odgovor bi bio da se u okviru pregovora ili upotrebom nekog drugog diplomatskog sredstva došlo do saznanja da je spor, u svojoj suštini, pravne prirode te da je potrebno da se rješava pravnim instrumentima.²⁴ Dakle, strane su postigle „*un accord sur un désaccord*“ čime je konstatovano postojanje spora čije se daljnje rješavanje diplomatskim putem pokazuje neizvodivim.²⁵ Nadalje, pokretanje sudskog ili arbitražnog postupka je opcija kojoj pribjegavaju one države čije vlasti nisu spremne da spor riješe putem pregovora jer bi trebalo da, radi postizanja dogovora, učine određene ustupke prema drugoj strani u sporu. U takvoj situaciji, prelazak na teren prava je moguća izlazna strategija nacionalnih organa.²⁶

Pojedini autori ističu da kada države pristupe sudskom rješavanju sporova, to znači da nisu postigle sporazum o prevazilaženju spora diplomatskim putem i da je to jedino moguće postići angažovanjem sudija ili arbitara. U takvoj situaciji, prema nekim autorima, prestaje mogućnost i potreba za diplomate da djeluju i smatra se da je sve u rukama sud-

²¹ Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). Op.cit., pp. 925-926.

²² Ibid., p. 926.

²³ Cassese, A. (2005). Op.cit., p. 279.

²⁴ Brownlie, I. (2001). Op.cit., p. 480.

²⁵ Abi-Saab, G. (2013). Negotiation and Adjudication: Complementarity and Dissonance. (J. Viñuales, M. G. Kohen, L. Boisson de Chazournes, eds.) Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement, Leiden: Brill, p. 329.

²⁶ Rodriguez Pineda, A.C. (21/2015). Op.cit., p. 386.

skih ili arbitražnih tijela kojima je spor iznesen na presuđivanje.²⁷ Sudsko rješavanje spora predstavlja zamjensko sredstvo direktnom i prijateljskom rješavanju.²⁸ Međutim, treba biti svjestan da države ipak ne donose jednostavne odluke da iznose pitanja pred sudske ili arbitražne organe, pogotovo ukoliko ulaze u domen nacionalnog suvereniteta.²⁹

Iako je u toku XX vijeka, broj međunarodnih sudova stalnog karaktera značajno porastao u odnosu na prošlost, nije došlo do gubitka značaja diplomatskih sredstava za rješavanje sporova.³⁰ Takođe, najznačajniji organi na međunarodnom planu čiji je mandat rješavanje sporova, Savjet bezbjednosti i Međunarodni sud pravde, u stvari, djeluju komplementarno i mogu postupati u odnosu na istu stvar, sa aspekta njihove nadležnosti.³¹ U ovom kontekstu treba istaći da je Savjet bezbjednosti, osim što je političko tijelo i može djelovati u političkim sporovima, podložan uticaju pet stalnih članica koje putem vetoa mogu blokirati donošenje njegovih odluka.³²

Na tehničkom planu iniciranja upotrebe nekog pravnog sredstva, značaj konsenzualizma, kao princip u skladu sa kojim se upotrebljavaju sredstva mirnog rješavanja sporova, posebno je prisutan u vezi sa pokretanjem sudskog ili arbitražnog postupka. Da bi se ovakav jedan postupak pokrenuo potrebno je da ovaj konsenzus bude formalizovan kroz pristanak strana u sporu da se spor riješi u datom postupku. Ovaj pristanak može biti formulisan u vidu ugovora koji odražava sporazum strana da spor riješe pred sudom, odnosno arbitražom, ili pristanak može biti dat prihvatanjem da međunarodni sud vodi postupak protiv tužene strane nakon što je tužba već podnesena. Što se tiče ugovornog pristanka, on može biti, vremenski posmatrano u odnosu na postojanja spora, utvrđen *ex ante* ili *ex post*. *Ex ante* se utvrđuje na način da države zaključe opšti ili posebni sporazum kojim se definiše pod kojim uslovima i koja vrsta sporova će se rješavati putem sudskog ili arbitražnog postupka (fromi kompromisorne klauzule ili sporazuma) ili ako su države u sporu prihvatile fakultativnu klauzulu iz Statuta Međunarodnog suda pravde. Izražavanje pristanka *ex post* putem zaključivanja ugovora se ostvaruje kada države, nakon što su ustanovile da između njih postoji spor, odluče da zaključe instrument – kompromis kojim ustanovljavaju nadležnost određenog međunarodnog suda ili arbitraže da ovaj spor riješi.³³

Jedno od pitanja koje postavlja pravna teorija se tiče postojanja pravila u pozitivnom međunarodnom pravu prema kojem bi se moglo konstatovati postojanje obaveze država u

²⁷ Kohen, M.G. (2013). *Op.cit.*, p. 13.

²⁸ *Abi-Saab*, G. (2013). *Op.cit.*, p. 328.

²⁹ *Kaikobad*, K.H. (1999). *The Quality of Justice: 'Excès de Pouvoir' in the Adjudication and Arbitration of Territorial and Boundary Disputes.* (G.S. Goddwin-Gill, S. Talmon, eds.) *The Reality of International Law – Essays in Honour of Ian Brownlie.* Oxford: Clarendon Press, p. 294.

³⁰ *Reed*, L. (2013). *Op.cit.*, p. 293.

³¹ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Jurisdiction and Admissibility, Judgment, ICJ Reports 1984, p. 435, para. 95.

³² *Vaisse*, M. (2005). *Les relations nationales depuis 1945*, Paris: Armand Colin, p. 9. O nadležnosti Savjeta bezbjednosti u pogledu rješavanja sporova vidi šire: *Diez de Velasco Vallejo*, M. (2002). *Les organisations internationales.* Paris: Economica, pp. 216-218.

³³ *Orakhelashvili*, A. (6/2007). *Interpretation of Jurisdictional Instruments in International Dispute Settlement.* *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, 6/2007, pp. 167-168.

sporu da prema određenom redosljedu koriste sredstva za mirno rješavanje sporova. Ovaj redosljed bi se zasnivao na tome da se prije pokretanja spora pred sudskim, odnosno arbitražnim organom, upotrijebe diplomatska sredstva, prije svega direktni pregovori strana u sporu. Literatura bilježi dva značajna predmeta u kojima je Međunarodni sud pravde razmatrao ovo pitanje: *Right of Passage (Portugal v. India)* i *Cameroon v. Nigeria*.³⁴

U prvom slučaju, koji se vodio između Portugala i Indije, indijska strana je tvrdila da postoji običajno pravilo međunarodnog prava prema kojem je potrebno iskoristiti diplomatska sredstva prije nego se pokrene spor pred Međunarodnim sudom pravde na osnovu fakultativne klauzule (član 36, stav 2. Statuta Međunarodnog suda pravde).³⁵ Naime, indijska strana je tvrdila:

*„Portugal, prije podnošenja zahtjeva za pokretanje postupka u ovom slučaju, nije ispoštovao pravilo međunarodnog običajnog prava koje ga obavezuje da preduzme diplomatske pregovore i da ih vodi sve do momenta kada bi bilo beskorisno njihovo dalje nastavljanje.“*³⁶ Indijska strana dalje navodi da je Portugal podnio zahtjev bez prethodnog pominjanja drugoj strani da će isti podnijeti i neposredno nakon pristupanja Ujedinjenim nacijama i prihvatanja fakultativne klauzule iz Statuta Međunarodnog suda pravde.³⁷ Sud se, međutim, nije odredio prema stavu indijske strane prema kojem postoji običajno pravilo koje zahtijeva prethodnu iscrpljenost pregovora, kao diplomatskog sredstva rješavanja sporova, a koje Portugal u datom slučaju nije ispoštovao. Sud je, naime, uzeo u obzir diplomatsku prepisku između strana i konstatovao da postoji spor pravne prirode, te da je isti nemoguće riješiti putem pregovora.³⁸

³⁴ Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p. 21.

³⁵ Ibid., p. 21.

³⁶ Case Concerning Right of Passage over Indian Territory, Preliminary Objections, Judgment, ICJ Reports 1957, p. 130.

³⁷ Case Concerning Right of Passage over Indian Territory, Preliminary Objections, Judgment, ICJ Reports 1957, p. 130.

³⁸ Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p. 21. Međunarodni sud pravde konstatuje: „Sud mora razmotriti u kojoj su se mjeri odvijali pregovori po pitanju prava prolaza između strana prije ulaganja zahtjeva Portugala. Ispitivanje ovih pregovora pokazuje da ... je značajan dio razmjene stavova bio neposredno ili posredno posvećen pitanju pristupa enklavama. Ispitivanje prepiske i nota koje su predočene Sudu otkriva navedeno odbijanje da se olakša prolaz prema enklavama bilo predmet ponovljenih žalbi Portugala, da su ove žalbe bile jedan od glavnih predmeta razmjene stavova koje su se odvijale, te da je, bez obzira na to što ovo između strana nije imalo karakter razvimoilaženja u pogledu prirode i domašaja prava prolaza, Portugal okvalifikovao odbijanje prolaza koji je zahtijevao kao nesaglasno ne samo sa zahtjevima dobrosusjedskih odnosa, nego takode sa ustaljenim običajem i međunarodnim pravom uopšte; te da su njegove žalbe bile uzaludne. Premda diplomatska razmjena koja se odvijala između dviju Vlada otkriva postojanje spora između njih u pogledu glavnog pravnog pitanja koje je sada podneseno Sudu, tj. pitanja prava prolaza, ispitivanje prepiske pokazuje da su pregovori došli u bezizlaznu situaciju.“ Case Concerning Right of Passage over Indian Territory, Preliminary Objections, Judgment, ICJ Reports 1957, p. 149 – 150. Osim prethodnog, treba istaći da je Sud u ovom slučaju konstatovao da pokretanje sudskog postupka neposredno nakon pristupanja Organizaciji Ujedinjenih nacija ne predstavlja kršenje načela bonae fidei od strane Portugala. Vidi šire: Daillier, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). Op.cit., p. 925.

U drugom predmetu u vezi sa sporenjem u vezi sa granicom između Kameruna i Nigerije, Međunarodni sud pravde se izričito izjasnio u pogledu navoda nigerijske strane da postoji implicitni sporazum strana da se spor u vezi sa granicama rješava bilateralnim mehanizmima. Sud je odbacio argumentaciju Nigerije sljedećom konstatacijom:

„[Sud] Podsjeća da „Pregovori i sudsko rješavanje sporova su navedeni zajednu u Članu 33 Povelje Ujedinjenih nacija kao sredstva za mirno rješavanje sporova“ ... Ne može se pronaći ni u Povelji ni na drugom mjestu u međunarodnom pravu opšte pravilo prema kojem bi iscrpljenost diplomatskih pregovora predstavljala preduslov da bi se pitanje moglo iznijeti pred Sud. ... Preduslov ovakve prirode može biti predviđen i često je uključen u kompromisorne klauzule međunarodnih ugovora. Takođe se može uključiti i u specijalne sporazume čiji potpisnici tada rezervišu pravo da pokrenu postupak pred Sudom jedino nakon određenog proteka vremena. ... U konačnici, države su slobodne u tome da uvrste u njihovu fakultativnu izjavu kojom prihvataju obavezujuću nadležnost Suda rezervu kojom se iz ove isključuju oni sporovi u pogledu kojih su se uključene strane usaglasile ili se naknadno usaglase da koriste alternativne metode mirnog rješavanja sporova. ... Štaviše, činjenica da su dvije države pokušale, pod okolnostima navedenim u paragrafima 54. i 55. gore, da riješe neka od graničnih pitanja po kojima se razilaze tokom bilateralnih kontakata, nije impliciralo da je bilo koja od njih isključila mogućnost da iznese bilo koji granični spor između njih pred druge instance, a posebno Međunarodni sud pravde. Prvi navod nigerijskog prigovora prema tome nije prihvatljiv.“³⁹ Sud je, nadalje, utvrdio da ne postoje ni uslovi prema kojima bi se moglo zaključiti da je Kamerun prećutno prihvatio da granični spor rješava isključivo bilateralnim sredstvima.⁴⁰

Dakle, nije jednostavno dokazati da postoji pravilo u međunarodnom običajnom pravu prema kojem bi bilo potrebno prioretno upotrebiti diplomatska sredstva, pa ukoliko njihova upotreba ne bi urodila plodom, onda bi se pokrenulo neko pravno sredstvo.

PARALELNA I SUKCESIVNA UPOTREBA DIPLOMATSKIH I PRAVNIH SREDSTAVA

S obzirom na dinamički karakter instrumenata mirnog rješavanja sporova, treba istaći da se u ranom periodu konsolidovanja sudskih instrumenata rješavanja sporova, na pokretanje spora pred nekim međunarodnim sudom, nakon što bi politički pristup i upotreba diplomatskih sredstava rezultovala izostankom sporazuma o spornom pitanju, gledalo se kao na pokretanje rata. Smatra se, da je ovaj pogled značajno promijenjen u savremenim međunarodnim odnosima.⁴¹ Postojanje sudskog spora ne mora nužno biti maloprijateljski ili neprijateljski akt, ali ukazuje da između država postoji određeno otvoreno pitanje. Izbor sredstva rješavanja istog može ukazivati na nužnost rješavanja spora da bi se diplomatski odnosi između država unaprijedili. Ova nužnost svoj krajni izraz dobija u pokretanju sudskog postupka ili uspostavljanju arbitraže.

³⁹ Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria, Preliminary Objections, Judgment, ICJ Reports 1998, pp. 302 - 303, para. 56. Slično citira: Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p. 22.

⁴⁰ Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria, Preliminary Objections, Judgment, ICJ Reports 1998, p. 303, para. 57.

⁴¹ Abi-Saab, G. (2013). Op.cit., p. 328.

Moguće je uočiti nekoliko okolnosti pod kojima se prelazi sa diplomatskih na pravna sredstva rješavanja sporova. Kao jedan od slučajeva se navodi da je u pojedinim sporovima prethodna upotreba diplomatskih sredstava za rješavanje sporova bila preduslov pokretanju postupka pred nekim međunarodnim sudom. Upotreba diplomatskih sredstava se, u suštini, tretira kao proceduralni zahtjev da bi se mehanizam međunarodnog pravosuđa mogao pokrenuti. Smatra se da je Međunarodni sud pravde, čiju praksu karakterišu ovakvi primjeri, potvrdio princip da je potrebno prethodno iscrpiti diplomatska sredstva predviđena kompromisornim klauzulama da bi se mogao pokrenuti postupak pred ovom instancom.⁴²

S druge strane, u nekim slučajevima je pokretanje sudskog postupka uslijedilo jedino onda kada strane nisu uspjele da putem diplomatskih pregovora postignu obostrano prihvatljivo rješavanje spora u pitanju.⁴³

Što se tiče uticaja postojećeg sudskog okvira na međunarodnom planu na primjenu ili odsustvo primjene diplomatskih sredstava u rješavanju sporova u skladu sa međunarodnim pravom, relevantnom nam se čini sljedeći stav koji iznosi Lucy Reed: „*U globalu, porast sudova i tribunala, bilo opšte ili ograničene nadležnosti, ne znači nužno da će se veći broj sporova rješavati sudskim sredstvima. U isto vrijeme, međutim, postojanje efektivnih međunarodnih sudova i tribunala može osnažiti diplomatske pregovore kao sredstvo za rješavanje sporova. Nijedna strana ne želi da prepusti kontrolu nad rješavanjem spora trećoj strani kroz presuđivanje osim ako nijedna druga opcija nije dostupna. ... postojanje efektivnih sudova i tribunala može i te kako značiti da države koriste diplomatiju sa obnovljenom snagom i trpeljivošću. Spektar sudskog rješavanja može disciplinovati strane u sporu.*“⁴⁴

U smislu prethodnog citata, treba istaći da pokretanje sudskog ili arbitražnog postupka za sobom nosi i određeni rizik i organi država koje su uključene u postupak treba da vode računa o potencijalnom ishodu sudskog ili arbitražnog postupka. Ovakvo stanje, svakako, mora da znači da će se iznaći ono sredstvo koje najbolje služi interesima države, ali i koje omogućava mirno rješavanje spora. Zbog toga, bez obzira na moguće pravne implikacija i uzimanje u obzir pravne ekspertize u ovom kontekstu, odluka o tome koje će se sredstvo koristiti je prije svega politička odluka koja može biti motivisana konkretnim političkim interesima, kao i razmatranjima potencijalnog ishoda jednog postupka. Drugim riječima, države se mogu odlučiti i na pokretanje sudskog postupka uprkos riziku da u istom izgube ako svoj položaj, u političkom smislu, čine pogodnijim nego što bi bio bez pokretanja sudskog postupka.⁴⁵ Vođenje sudskog postupka može olakšati ili podstaći postizanje rješenja diplomatskim putem, čime se pokazuje komplementarnost dviju vrsta sredstava za rješavanje sporova. U okviru upotrebe diplomatskih sredstava, moguće je pojedina pitanja iznijeti pred neko sudsko i arbitražno tijelo da bi se nakon rješavanja istog

⁴² Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application, 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), Jurisdiction and Admissibility, ICJ Reports 2006; Case Concerning Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation), Preliminary Objections, Judgement, ICJ Reports 2011, vidi šire kod: Reed, L. (2013). Op.cit., pp. 293-294.

⁴³ Case Libya v. Chad, ICJ Reports 1994, vidi šire: Shaw, M. (2003). Op.cit., p. 915.

⁴⁴ Reed, L. (2013). Op.cit., p. 296.

⁴⁵ Kohen, M.G. (2013). Op.cit., pp. 14-15.

nastavilo postizanje rješenja diplomatskiim putem.⁴⁶

U literaturi se kao najbolja ilustracija ovakvog pristupa državnih organa navodi primjer spora između Malezije i Singapura u pogledu suvereniteta nad nekoliko ostrva. Malezija, koja je pokrenula spor pred Međunarodnim sudom pravde protiv Singapura, nije ostvarila uspjeh u smislu da sud prizna njenu nadležnost nad sva tri ostrva, nadležnost nad kojima je bila predmet sporenja. Ipak, Maleziji je priznata nadležnost nad jednim ostrvom tako da je ostvarila djelimičan uspjeh u postupku. Njen diplomatski položaj je bio osnažen jer joj je sudskim putem omogućeno da ostvaruje efektivnu kontrolu nad tim ostrvom.⁴⁷

Nadalje, pokretanje sudskog ili arbitražnog postupka može biti korišteno kao posljednje raspoloživo sredstvo, s jedne strane, ili kao način osnaživanja pregovaračke pozicije pri čemu se paralelno koriste i diplomatska sredstva, s druge strane. Praksa je obilata i primjerima kada pokretanje sudskog ili arbitražnog postupka stvarno predstavlja *ultima ratio societatis*, tj. kada rješavanje spora nije moguće postići nekim drugim sredstvima osim sudskim putem. Pokretanje sudskog ili arbitražnog postupka se u ovoj situaciji koristi kao ishod onda kada je potrebno riješiti spor koji opterećuje ili onemogućava normalno odvijanje međunarodnih odnosa između strana u sporu.⁴⁸

Pored toga što pokretanje sudskog ili arbitražnog postupka prema međunarodnom pravu može predstavljati krajnje sredstvo za rješavanje određenog spora, pokretanje ovakvog postupka može, takođe, imati taktički značaj u okviru rješavanja spora diplomatskim sredstvima. Radi se o tome da jedna strana u sporu može pokrenuti sudski spor protiv druge i taj spor iskoristiti kao argument u pregovorima da bi osnažila svoju pregovaračku poziciju. Nakon što se paralelno sudskom postupku postigne prijateljsko rješenja van-sudskim, tj. diplomatskim sredstvima, strana koja je pokrenula sudski postupak od daljeg vođenja istog dobrovoljno odustaje.⁴⁹

Nakon razmatranja odnosa između diplomatskih sredstava, prije svega pregovora, i sudskog ili arbitražnog postupka, kao sredstava za mirno rješavanje sporova, Kohen iznosi poziciju koja se i nama čini opravdanom: „*Dok može biti tačno da u određenim okolnostima u kojima su pregovori već pokrenuti, pokretanje postupka od jedne strane ne može stvoriti najbolju atmosferu za nastavak ovih pregovora, različiti razlozi mogu objasniti ovakav postupak. Ako jedna strana smatra da se radi o pravnom slučaju, dok druga odugovlači ili koristi pregovore kao način da beskonačno odloži rješavanje spora, tada postoje pravični i valjani razlozi da se koriste raspoloživa sudska sredstva bez sprečavanja ili isključivanja ispregovaranog rješenja. Pregovori i sudsko rješavanje spora ne isključuju jedno drugo.*“⁵⁰

Takođe, Brownlie ukazuje da savremena međunarodna praksa ne zabranjuje para-

⁴⁶ Abi-Saab, G. (2013). Op.cit., pp. 330-331.

⁴⁷ Vidi šire: *Souveraineté sur Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks et South Ledge (Malaisie/Singapour)*, arrêt, C.I.J. Recueil 2008, p. 12. Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p. 15.

⁴⁸ Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p.16.

⁴⁹ Reed, L. (2013) Op.cit., pp. 301-303.

⁵⁰ Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p. 23.

lelnu upotrebu pregovora, kao diplomatskog sredstva, i vođenje sudskog postupka radi rješavanja nekog spora.⁵¹

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Površna analiza međunarodne prakse bi mogla dovesti do zaključka da nakon što se iscrpi jedno diplomatsko sredstvo za rješenja spora između država, da se odmah prelazi na pokretanje sudskog ili arbitražnog spora. Međutim, veliki broj različitih diplomatskih sredstava i njihova fleksibilnost omogućavaju državama da se nakon nemogućnosti postizanja mirnog rješavanja spora primjenom jednog metoda, npr. direktnih pregovora, pristupi upotrebi nekog drugog diplomatskog sredstva, kao što je posredovanje ili koncilijacija. Za teoriju međunarodnog prava, ovdje se interesantnim čini pitanje istinskih razloga zbog kojih države i dalje pokušavaju da rješavaju spor diplomatskim sredstvima. Odgovor na ovo pitanje je potrebno potražiti u prirodi diplomatskih sredstava i uočavanjem ključne razlike između njih i sudskog, odnosno arbitražnog postupka. Naime, pored inherentne fleksibilnosti diplomatskih sredstava, njih karakteriše potpuna sloboda država u sporu da postiču rješenje spora sasvim nezavisno od nekog trećeg obavezujućeg autoriteta. Treća strana koja eventualno može učestvovati u okviru realizacije nekog diplomatskog sredstva za rješavanje spora, npr. u kontekstu posredovanja ili koncilijacije, nema takvu pravnu poziciju kakvu ima sud ili arbitraž. Prijedlog treće strane u kontekstu primjene diplomatskih sredstava ostaje doborovoljnog karaktera, na nivou preporuke, koju države u sporu mogu, ali nisu obavezne da prihvate. Dakle, nepostojanje imperativnog karaktera njihove odluke, čini diplomatska sredstva atraktivnijim u odnosu na sudski ili arbitražni postupak čije odluke su obavezujućeg karaktera.⁵²

Jedno od svojstava sudskog ili arbitražnog postupka jeste uključivanje trećeg subjekta čija odluka postaje obavezujuća za strane u sporu. Prisustvo trećeg subjekta koji se pojavljuje između strana u sporu, može biti ocijenjeno sa stanovišta strana u sporu i kao prednost i kao nedostatak pravnih sredstava. Ovo svojstvo eliminiše prednost diplomatskih instrumenata koji imaju značajnu dozu fleksibilnosti, ali istovremeno pruža određene garancije za strane u sporu. Naime, uključivanje trećeg subjekta bi trebalo da obezbijedi nepristrasnost u odlučivanju jer po svojoj definiciji arbitražna tijela i sudovi bi trebalo da nepristrasno djeluju. Nadalje, odluka nekog sudskog ili arbitražnog tijela počiva na autoritetu organa koji je donio te se očekuje da će ista biti provedena u djelo.⁵³

U suštini, upotreba konkretnog sredstva za mirno rješavanje sporova zavisi od spremnosti država u sporu da isti rješavaju na određeni način. Nakon što se utvrdi postojanje nekog spora, relevantni državni organ, prije svega oni zaduženi za inostrane poslove, ali nakon konsultacija i ostalih nadležnih državnih institucija, treba da pomognu vladi da donese odluku o oportunitetu upotrebe određenog sredstva. Pretpostavka je da je cilj svake države da ostvari svoj interes ili zaštiti svoju poziciju u konkretnom postupku. Vođena ovim premisama, vlada se odlučuje koje konkretno sredstvo ili više njih će upotrebiti.

Ipak, ova načelna sloboda države da odluči o rješavanju spora, je ipak ovičena odre-

⁵¹ Brownlie, I. (2001). Op.cit., p. 480.

⁵² Brownlie, I. (2001). Op.cit., p. 480; Kohen, M.G. (2013). Op.cit., p. 18.

⁵³ Rodriguez Pineda, A.C. (21/2015). Op.cit., pp. 387-388.

đenim pravilima, koje je država izričito ili implicitno prihvatila. Dakle, konsenzualizam u smislu prihvatanja sredstva za rješavanje spora se kreće u sljedećim okvirima. Ukoliko je u pitanju spor izvan ugovornog odnosa, primjenjuju se opšta pravila međunarodnog prava o mirnom rješavanju sporova, prije svega Povelja UN-a ili neki regionalni ili bilateralni instrument čije su potpisnice strane u sporu. S druge strane, ako je u pitanju spor u vezi sa tumačenjem i primjenom međunarodnog ugovora koji su strane zaključile, spor se rješava prema odredbama koje bi trebalo da postoje u ugovoru.

Kada se radi o odlučivanju ispunjenosti uslova za upotrebu pravnih sredstava za rješavanje spora, teško je dokazati postojanje običajnog pravila prema kojem je prethodna upotreba jednog ili više diplomatskih sredstava ne predstavlja u međunarodnom pravu konstitutivni element pravnog spora, u njegovom suštinskom smislu, niti je proceduralna pretpostavka za pokretanje postupka pred međunarodnim sudom ili arbitražom, osim ukoliko poseban ugovor između strana ne predviđa drugačije. Volja strana će u ovom kontekstu biti odlučujuća.

LITERATURA:

- Abi-Saab, G. (2013). *Negotiation and Adjudication: Complementarity and Dissonance*. (J. Viñuales, M. G. Kohen, L. Boisson de Chazournes, eds.) *Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement*, Leiden: Brill,
- Arbitration Compromis regarding the permanent boundarz between Israel and Egypt, UNTS, No. 29013, 11.09.1986.
- Brownlie, I. (2001). *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press
- Case Concerning Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation), Preliminary Objections, Judgement, ICJ Reports 2011;*
- Case Concerning Armed Activities on the Territory of the Congo (New Application, 2002) (Democratic Republic of the Congo v. Rwanda), Jurisdiction and Admissibility, ICJ Reports 2006*
- Case Concerning Military and Pramilitary Activities in and agiants Nicaragua, Merits (Nicaragua v. USA), ICJ Reports 1986*
- Case Concerning Right of Passage over Indian Territory, Preliminarx Objections, Judgment, ICJ Reports 1957*
- Case Libya v. Chad, ICJ Reports 1994*
- Cassese, A. (2005). *International Law*. Oxford: Oxford University Press
- Dailler, P., Forteau, M., Pellet, A. (2009). *Droit international public*, Paris: LGDJ
- Diez de Velasco Vallejo, M. (2002). *Les organisations internationales*. Paris: Economica
- Kaikobad, K.H. (1999). The Quality of Justice: 'Excès de Pouvoir' in the Adjudication and Arbitration of Territorial and Boundary Disputes. (G.S. Goddwin-Gill, S. Talmon, eds.) *The Reality of International Law – Essays in Honour of Ian Brownlie*. Oxford: Clarendon Press
- Kohen, M.G. (2013). Interaction between Diplomatic and Judicial Means at the Initiation of Proceedings. (J. Viñuales, M. G. Kohen, L. Boisson de Chazournes, eds.) *Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement*, Leiden: Brill
- Kreća, M. (2010). *Međunarodno javno pravo*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
- Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria, Preliminary Objections, Judgment, ICJ Reports 1998*
- Orakhelashvili, A. (6/2007). Interpretation of Jurisdictional Instruments in International Dispute Settlement. *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, 6/2007

- Permanent Court of International Justice, *The Mavrommatis Palestine Concessions*, Series A, No. 2, 30 August 1924
- Reed, L. (2013). Observations on the Relationship between Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement. (J. Viñuales, M. G. Kohen, L. Boisson de Chazournes, eds.) *Diplomatic and Judicial Means of Dispute Settlement*, Leiden: Brill,
- Rodriguez Pineda, A.C. (21/2015). Recourse to International Dispute Settlement Mechanisms, including Recent International Court of Justice Decisions. *ILSA Journal of International & Comparative Law*, 2(21)
- Shaw, M. (2003). *International Law*, Cambridge: Cambridge University Press
- Souveraineté sur Pedra Branca/Pulau Batu Puteh, Middle Rocks et South Ledge (Malaisie/Singapour)*, arrêt, C.I.J. Recueil 2008
- UN General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly - Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes A/RES/37/10, 15.11.1982.
- UN General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly 2625(XXV) – Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations, A/RES/25/2625, 24.10.1970.

Assist. Prof. Duško Glodić

Assistant Professor, Faculty of Law Sciences, PanEuropean University „Apeiron“ Banja Luka; Program Manager, Regional School of Public Administration (ReSPA), e-mail: dusko.glodic@icloud.com

Peaceful Settlement of Interstate Disputes – Certain Aspects of the Use of Diplomatic and Judicial Means

Abstract: Development of inter-state relationships may lead to the point where diverging attitudes of States appear regarding a concrete issue. In certain situations, this divergence can be treated as a dispute, either of diplomatic or legal nature. All States are due to settle their disputes by peaceful means, which further implies their duty to undertake measures to overcome the dispute. The use of force is, in principle forbidden in the dispute settlement. The International Law and diplomacy have developed a number of means for dispute settlement. Those means are grouped in two sets: diplomatic and judicial means. The practice shows the use of different means, but it is not unusual that several means may be used to settle the same dispute, either consecutively or simultaneously. This paper attempts to assess whether it is possible to identify a set of rules in the International Law that are encouraging use of particular dispute settlement means. The paper concludes that concensualism is the governing principle of dispute settlement under the International law, which connotes that the parties to a dispute, either ex ante or ex post have to agree, explicitly or implicitly, what dispute settlement means to apply in the concrete case. Given the prevailing significance of concensualism, as the governing principle in the area of dispute settlement, it is difficult to identify some general rules which would define what means to use at what stage. It is quite impossible to pre-determine what dispute settlement means would be used by the parties in a concrete settlement process. Never the less, certain level of predictability exists if the parties agreed in advance on the manner in which disputes are to be settled. The findings and conclusions in this paper are based on the exploration of available cases from the international practice and writings by scholars.

Key words: Public International Law, Peaceful settlement of disputes, Negotiations, International Court of Justice, Arbitration.